

KÜLALEHT

Üht asja on tarvis - usku endasse!

METSKÜLA ELU

Nr. 4

Veebruar 1998

MÄLESTUS

Oli 1938. a. 24. veebruar – Eesti Vabariigi 20. aastapäev. See aeg oli olnud nii vabariigi kui ka küla elus töö- ja vaevarahke. Aga oli olnud ka kordaminekuid ja rõõmu. Lapsed, kes sündisid koos vabariigiga, olid sirgunud noormeesteks-neidudeks, kes hoole ja armastusega koos vanema põlvkonnaga hoolitsesid oma kodude jõukuse ja hea väljanägemise eest.

Sel mälestusväärsel päeval ärkas küla nagu tavaliselt varasel hommikutunnil, et sooritada igapäevaseid töid loomade hooldamisel. Ei tötatud aga metsatöödele ega heinaveole. Ei sõidetud linna asjaotimistele. Oli ju vabariigi sünnipäev! Ja kui siis peale päikesetõusu silm seletas paljudel talumajadel lehvimas sini-must-valget lippu, oli tunne ülev ja südamel soe. Seekord oli ülev tunne ka seepärast, et küla ärksamad tegelased olid kavandanud rongkäigu läbi küla koolimajja, kus toimus aktus.

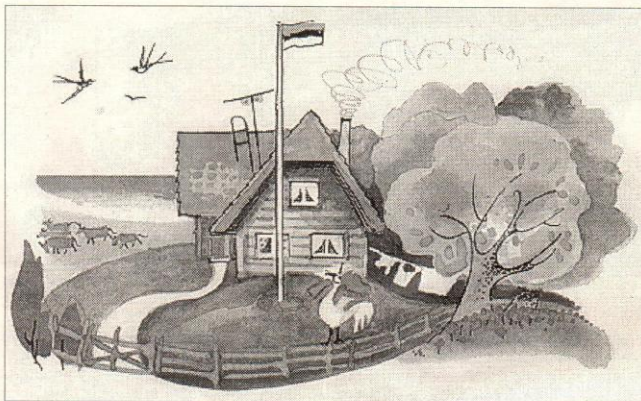
Enne keskpäeva koguneti Saksa talu õuele ja liiguti siis lipu lehvides koolimaja suunas. Ilm oli külm ja päikesepaisteline. Lumi sädeles nagu kristall ning keegi ei osanud aimatagi, et järgmist juubelit Eesti Vabariigil ei tulegi: Euroopas teritas sõjatont juba oma kapjasid.

Metsküla rahvas liikus rõõmsas üksmeeles küla poolitaval teel kahekaupa kolonnis. Tee oli just nii lai, kui ree jalased selle olid moodustanud, kohati seegi hange tuisanud.

Kulbi talust mõõdujale paistsid otse ees silma Palitse Mihkelsoni talu korralikud hooned kõrgendikku piirava õueaiaga. Alt orust paistis Kraavitoa, kus asus teine Metsküla kauplus. Pisut kaugemal paistsid Lauri Seitami talu hooned. Veel linnapool, kuhu silm küll nägema ei ulatunud, oli Lauri Tõnissoni talu, mis kuulus legendaarse riigitegelase – riigivanem Jaan Tõnissoni vanemale vennale Johan Tõnissonile. Jüri Tammele kuuluvas Tupe talus lehvib lipp pika lipuvarde otsas, kuna teistes taludes kinnitati see veel tavapäraselt korstna külge.

Sa olid suur, uhke ja ilus, mu küla, sel kauge aja talvisel pidupäeval oma 92 suitsu (Joh. Tamme mäletamisel) ja edasipürgivate kultuuriembeste inimestega.

Rongkäigust osavõtjate teekond kulges edasi mööda Peet Rössleri kauplusest ja selle vastas olevast peatselt valmivast rahvamajast, millele silm hellitle-

valt peatuma jäi. Varsti jõudsimegi kooliõuele, kus lasipuude juures küüdihoobused heinamärsside kallal näksimas, koolitoas aga vanemad inimesed ja koolilapsed ootamas. Kantsel e. kõnetool oli kaunistatud kuusevanikutega, seinal rippusid Konstantin Pätsi ja Johann Laidoneri pildid. Lauldi hünni ja koolijuhataja Martin Käär kuulutas aktuse avatuks, andes sõna äsja ülikooli lõpetanud Helmut Mardile Vidu talust. Õpilased esinesid ilulugemise ja lauludega. Sõna sai allkirjutanugi. Mäletan sõna-sõnalt vaid Kehtna kooli lõpetamisel koos koolilõppedega sepiõpetatud töötust, mille oma sõnavõttu põimisin. Kõlas see aga nii: „Tahame Sulle elada, Eesti, Sind armastada, kodu. Töös jumaldada Sind, emake-maa! Ja kui tõuseb jälle kuri vaenlane kas idast või läänest, siis astume Su eest välja nagu üks mees ja võitleme viimse veretilgani.”

Olen aastakümneid kandnud neid sõnu südames, ometi pole nende järgi toimida saanud. Paljud meist pidid jätta oma kodumaa, paljude käest võeti armastatud kodud. Me ei astunud üles nagu üks mees, kui rautatud saabas tallas me kodumaad. (Pigem hoidsime kahte lehte.) Vaenlasi tuli nii idast kui läänest. Paljud meie hulgast jäid Siberimaa mulda.

Kuigi see pole see Eesti, mida mina ja mu eakaaslased ootasime, on mul ometi hea meel, et te olete vabad, mu palju kannatanud maa ja rahvas.

Vabariigi 80. aastapäeval soovin Sulle, mu küla, Metsküla vaimuse taastumist, talumajapidamise edenemist, ikka üksmeelt ja ühistegemist.

Aita Tamm-Mardi
Tupe talust

Meie teame väga hästi, et see rahu, mille meie Nõukogude Venemaaga teha tahame, Eestit mitte lõplikult ei kindlusta. Rahva seas valitseb ju üldiselt arvamine ja kartus, et enamlased võivad küll rahu teha, aga kas nad seda ka peavad? ... Me teame, et tema iseloom nõuab, et ta ka edaspidi kihutustöö kaudu seda kätte tahab saada, mis tal väevoimuga mitte korda ei läinud. Me peame siis rahust hoolimata sõjariistus valvel olema. Ja vististi rasked sekeldused seisavad meil ees võimuga, mis kord Venemaal nõukogude valitsusele järgneb, kui see varem või hiljem ikka kukutatakse.

(Katkend end vastemõisalasest pidanud ALBERT KIVIKASE Vabadussõda käsitlevast romaanist „Nimed marmortahvlil” (3. osa, 1951, Lund)

Kui kaua veel?

● Leonhard Pruus

Oleme juba seitsmendat aastat omal käel vabad, üheksa aastat saab suvel Balti ketis Mudiste kohal vabadus! vabadus! skandeerimisest. Täna tuleb kirja panna seda, et enamikule meist ei paista parem tulevik veel käegakatsutavas kauguses.

Milline on küla majanduse praegune seisukord, sellest püüame põhitähised üles lugeda.

Kalju kolhoosi endised kolm suuremat lauta on alles ja lehmadega osaliselt täidetud. Kunagisest kolhoosi lüpsikarja kõrgarvust 225 lehmast Metskü-

las on 3 lauda peale tänaseks alles 100, peale selle noorkari 10 pea piires. Küla kodulautades on 18 perel 30 lehma.

Küla põllumaad on üle 90% kasutuses, kuigi mitte kõik künnimaana. Täiesti puudutamata juba mitmendat aastat on Nigula talu maad.

Kolhoosi lagunemisel läksid müügi kaudu Metsküla laudad koos loomadega eraomanike valdusesse. Metsküla (Lauri) laut 127 kohaga on Lauri talu noorima järglase pr. Hilja Valki omanduses. Vidu talu maadel 102-kohaline laut on kolme pere aktsiaseltsi vallata ja kolmas, endine sigala Toosi talu maadel, perekond Sultsi omand.

Kõigi nende lautade majandamist nagu ka kõigi teiste üle riigi iseloomustab kitsas olukord sissetulekute ja väljaminekute vahekorras, mis tingitud liig madalast piima kokkuostuhinnast. See ei võimalda saada tööst väärikat palka, katta täielikult jooksvaid kulutusi, rääkimata kapitaalsetest kulutustest. Töötada tuleb vanast rasvast säilitusrežiimil, lootes, ehk toob tulevik soodsamaid võimalusi. Maailma põllumajanduses arvestataksegi suurtootmise pealejäamisega. Meie poliitikud aga ei osanud sotsialistlikku suurtootmist muuta eraõiguslikuks suurtootmiseks ilma esimest purustamata.

Täna vaatleme lähemalt, kuidas kulgeb majandamine Vidu suurlaudade. Vestlesime sellel teemal ühe aktsionäri, tootmise üldjuhi hr. Ülo Teeveriga.

Lauda ühismajandamist alustati 1. mail 1996. a., aktsionärideks võrdses osades on Ülo Teeveri, Andres Vinni ja Allar Koksi perekonnad. Kalju kolhoosilt osteti laut 78 lehmaga (praegu 61)

ja 2 karjamaa joogipütiga. Põllutehnikat ei olnud laudale eraldatud. Nendes tingimustes on söötade tootmine teenustoid kasutades väga kulukas ja ebakindel. Hiljem on soetatud üks traktor ja veoauto. Piima kindlamaks müügiks otustati uuendada lüpsiseadmed ja see sai teoks Mulgi Meieri kaudu ja laenuka Saksa firmalt Impulse, hinnaks ligi 600 000 krooni. Lauda söödabaasiks on 100 ha rendi- ja talumaad, millele liisandub Kadaka talu valdus. Seda piisaks, kui jõuaks suuremaid saake välja võluda. Mõõdunud aastal said maad 12 tonni liitvætetist, sellest pool läks 25 ha teravilja jaoks, teine pool karjamaadele. Tähtsaks peetakse karjamaa järelniitmist.

Lauda teenindamisega on seotud 8 inimest, sellest omaniku peredest 3. Muidugi ei ole kõigil täiskoormust. Laudas peetakse jõudluskontrolli. Selle andmetel oli 1997. a. keskmine piimaand lehmalt 3008 kg. Selle tulemusega ei ole veel õigust saada riigilt otsetoetust ligi 1000 kr. lehma kohta, mis oleks tõhus abi farmile. Suuresti vedas alt lehmade põlvkond, kes kolhoosi lõpuaastail viresid ja nüüd osutusid praagiks.

Ootamas on uus kevad koos karjailaskega. Väljalaskmist ootab ka karja täiendus, mullikakari, lauda tulevik. Lauda omaniku ja tööliste pere on lootmas, et riik ükskord hakkab mõtlema oma rahva olukorrale. Ülejäänud küla rahval on aga hea meel, et kolm ettevõtlikku peret päästsid lauda rüüstamisest, mis on juhtunud paljudes kohtades, säilitanud küla nurgas elu ja tegevuse.

Üles tähendanud
Leonhard Pruus

● Varesse talu karjalaut ja kari 1930. aastail.

Toimetulekuks või ellujäämiseks

Inimühiskonnale langeb osaks häid ja halbu aegu, põhjuseid palju. Tark valitsus – rahval hea, rumal – kitsas käes. Võõrvõimude (välismaa) surve, sõda, loodusõnnetused tingivad kannatusi. Kahtlemata on praegune aeg Eestimaa rahvale kitsas, kuigi sõda ei ole. Ega asjata pole sündimus pool sellest, mis 7 aastat tagasi. Maarahvas, põllumees, on jäetud ebavõrdse konkurentsi tingimustesse. Meile pakutakse välislaenudeks, investeringuteks raha, et me selle eest ostaksime sealt-samast välismaalt pärit kaupa. Nii jääme vaesteks võlglasteks ja meid võib kavalalt ja odavalt ära osta koos oma iseseisvusega.

Seni, kuni asjad selguvad, on vaja toime tulla ja lootat tuleb kõige rohkem endale. Toimetulekuks on esmane abinõu kokkuhoid koos aruka kulutamisega. Mida suudad, tee ise. Mida ei oska – õpi ja tee ise. Maainimeste eelislinnarahva ees on võimalus toota suurem osa toiduainetest ise, enda tarbeks, naturaalmajandusena ja seda tulebki kasutada.

1. Kasvatada oma maatükil võimalikult täiuslik mitmeliigiline saak, et jätaks kogu aastaks. Sobib kasvatada ka nisu, rukist, otra, hernest väikestel lappidel. Kuni külas on kombaine, tuleb oma püüli hinnaks 3 krooni ümber.

2. Lehm on tähtis enda tarbeks, eriti lastega peredes. Piim endale ja naabritele, aga ka seale ja väikeloomadele. Kõõgijäätmete tarbija. Kui ei ole jõudu lehma jaoks, on veel kanad, küülikud, kits. 2-3 lehma piima tööstusele müüa ei tasu, kui oled kaugel.

3. Võimalikult vähe tuleb osta valmis toiduaineid: konserve, vorste, sinke, küpsiseid, maiustusi, jooke. Ka leiba ja saia tasub ise teha. Selle asemel on kasulik osta värsket liha ja kala ning valmistada mitmekesiselt ja maitsvalt, töölemise palk ja kasum jäävad endale. Ise saab valmistada kodujuustu, jogurteid, jooke. Nii jätkata, kuni töökoha palk hakkab võimaldama teistsiti elamist.

4. Kinni tuleb hakata igast saadaolevast tööotsast ja silm lahti hoida paremate pakkumiste peale.

SA VAATA!

Sa vaata vaid ja vaata taevas neid toredaid pilvi!
Ma ootan ja ootan,
kas näen su kauneid silmi.

Olid ju kord olemas,
kaunis Metsküla neid.
Ootan sind tulemas,
et näha sind ja silmi kauneid.

Kord Isamaale tööt'sime,
me alati sind kaitsta
ja sydameis nii lootsime
vast saaksime sind aidata.

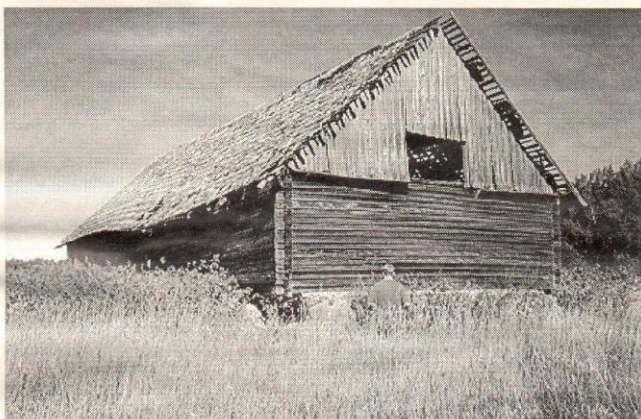
Ent mustad pilved tõusivad
ja katsid väiksed valged,
kord eemale ka sõudsid,
ent teistest jäänd vaid alged.

Oh kallid kodumaa,
sa võta kosuda
ja tunne jälle vabana,
et võiks rahus elada.

Me vaba rahvas oleme
ja seda me ka pyydnud,
ykskõik mil kombel olnud see,
ka nyud me seda suutnud.

Seepärast, ikka pysti pea
ja hoidkem vabaduse tuld!
Mis ise tehtud, see on hea,
meid kaitsku taevaväed ja
pyha kodumuld!

V. Kohv
1998

● Kunagine hea laudpõrandaga ja lukustatud ustega Lambasaba küün, kus mitme küla ja valla rahvas a. 1910–1950 Jaan Metsamärdi ja teistega pillimeeste lugude järele tantsida vihtunud. Vahvad simmanid ehk jubid olid! Koos tantsisid nii memmed-taadid kui lapselapsed. Tuleks taevas appi, et kolhoosi poolt laguneda lastud hoone veel korda saaks! (Foto 1997)

● Paremlt 1. rida: Jaan Aaman – reheapksugarnituuri omanik, Jaan Palu – kohalik konstaabel, August Jürgen-son (sen.) – rätsep.
2. rida keskel noorkotka pluusiga Vilhelm Kohv.

Tubli kodu-uurija mälestuseks

Kodu-uurija Endel Rössler sündis Metskülas 17. septembril 1923. a. Hariduse omandas ta Metsküla ja Puiatu algkoolis, Viljandi Kaubanduskoolis ja Türi Gümnaasiumis, lõpetades viimase 1943. a.

Peale isa surma oli ta emal abiks kaupluse ja vanaemal Kurika talu pidamisel. 1945–48. a. oli Palitse sideagentuuri juhataja. 1948. a. sügisel astus E. Rössler Tallinna Õpetajate Instituudi matemaatika-füüsikaosakonda. Abiellumine ja Saaremaale asumine toimus 1949. a. lõpul. Raske oli saarell Tallinna vahet sõita ja õpinguid jätkata. Õpetajakutse õnnestus omandada alles 1957. a. kaugõppe teel Tartu Pedagoogilises Koolis.

Saaremaal töötas E. Rössler mitmes koolis ja asutuses, koolides peamiselt direktorina. Helgemad ja viljakamad tööaastad möödusid Pamma 7-kl. koolis, rängemad Tehnilise Erikutsekooli direktorina. 1964. a. haigestus E. Rössler tuberkuloosi. 1969. a. kolis pere Saaremaalt Tartu elama. Tervise paranedes töötas Endel Tartu Kammivabrikus (Plastmasstoodete Katsetehases), teeninduskombinaadis „EDU”, hiljem Tartu Ülikooli kirjastus- ja trükiosakonnas poole kohaga tehnilise toimetajana. Kimbutama hakkas uus töbi – südamehaigus. Aastad 1978–82 olid viljakad kodu-uurimisalases tegevuses. 1990. a. haigestus Endel Rössler taas. Ravile ja haiglasviibimistele vaatamata ei andnud haigus järele.

Tema maine teekond lõppes 3. mail 1991. a. Vähktõbi oli järjekordse ohvri nõudnud. 10. mail maeti E. Rössleri põrm Kõpu kalmistule.

Mida jätab maailmale inimene, kes Toonela-teele läeb? Mälestuse endast... Järglased... Istutatud puu või ehitatud hoone... Vahest ka vaimutöö viljad.

Leivateenimise kõrvalt on Endel Rössleril ilmunud paar-kümmend artiklit ajakirjanduses, valminud 10 kodu-uurimislükku tööd. Neist koduküla ja -valda puudutavad järgmised tööd:

- * Teatmateriaale Metsküla ajaloo ja seltside tegevusest.
- * Monograafia „Jaan Metsamärt”.
- * Jaan Joandiga vesteldes.
- * Vastemõisa koduloost. Minevikust, haridusloost, kultuuri- ja majandusloost.
- * Vastemõisa koduloost. Vastemõisas võrsunud tublisid mehi ja naisi.

● Endel Rössler koos tütar Mallega 1974. a. juunis tütre ülikooli lõpupäeval.

- * Monograafia „Peet Moorats”.
- * Teatmateriaale Vastemõisa aja- ja haridusloost, kultuuri- ja majandusloost.
- * Teatmateriaale Metsküla Rahvaraamatukogu asutamise ja tegevusest a. 1908–1968.

E. Rössler on koostanud 17 sõnalis-muusikalist kava Eesti Raadiole, nuputanud küsimusi „Mnemoturniirile” jne., jne. Eks olnud tema Leonhard Pruusi kõrval ka küla-valla koduloopäevade korraldaja.

Pole just palju külasid Eestimaal, mille ajalugu nii põhjalikult uuritud kui Metsküla oma.

Mälestus tublist kodu-uurijast Endel Rösslerist ei tohiks ununeda. Vastemõisa raamatukogus saab tema töödega tutvuda aga iga soovija.

Tänutundes meenutanud
Vaike Birk

● Raudsepa Riisi talu õues 1930. aastatel.

Esireas talu kõrgelt haritud tütrede koos emaga. Vasakult: Alma-Rosalie (õpetaja Kildul ja Metskülas), perenaine, Velli-Vilhelmine (proviisor), Linda-Aksinja (hambaarst). Sõja-aastail, pärast vanemate surma, püüdsid need õblukesed naised oma isakodu püsti hoida seni, kuni maa ja osa hooneid kolhoosi võeti.

SÜGISMARU

Puudelt lehti rebib tuul
veel hilja sügiskuul.
On linnud kaugel ära läind,
maast maru üle käib.

Tuul ulub kurba viit.
On lilled kadund siit,
pilvepõuest langeb pisar
piisa järel langeb piisk.

Meri laintes mühiseb,
vesi veereb voogudes.
Õisi pole enam puus,
maru mühab sügisuus.

On tormist murdund puu,
metsa kohal kumab kuu.
Loodus heidab hingama,
maa mattub lumega.

6. november 1963
Harry Rössler

TOIMETASID: V. Birk-Tisler, L. Pruus.
TRÜKITUD: TRÜKIEKSPERT VIL-
JANDI, '98 T 2164